

DOI: 10.31866/2616-745x.8.2021.249036

УДК 323.28:341

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ Й СУТНОСТІ
ТЕРОРИЗМУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ****Важна Катерина Анатоліївна***кандидат юридичних наук,**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5591-8853>,**e-mail: kateryna.vazhna@gmail.com,**Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133***Надіслано:**

15.11.2021

Рецензовано:

25.11.2021

Прийнято:

01.12.2021

Для цитування:

Важна, К. А. (2021). Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (8), 137–151. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249036>.

Однією з найважливіших (і першочергових до вирішення) причин недостатньої ефективності міжнародного права у боротьбі з тероризмом є відсутність універсального міжнародно-правового визначення поняття тероризму (далі – визначення тероризму). У статті окреслено проблеми прийняття визначення тероризму; розкрито деякі негативні наслідки відсутності у міжнародному праві визначення тероризму.

Вказується, що для прийняття визначення тероризму необхідно вказати характерні риси і специфічні ознаки тероризму, які відрізняють його від інших видів правопорушень та які (рисини і ознаки) могли б бути покладені в основу визначення елементів складу злочину тероризму, а також в основу визначення тероризму. Погоджуємося з тим, що у вказаному контексті слід орієнтуватися на такі визнані в доктрині сутнісні характеристики терористичних методів дій: насильницька основа дій; політична мотивація і цільовизначення; використання залякування як інструменту досягнення цілі; умисел на спричинення невинних жертв і адекватних руйнувань.

Зроблено висновки, що тероризм за своєю сутністю є міжнародним злочином. Погоджуємося з позиціями фахівців, відповідно до яких заборона тероризму є нормою загального міжнародного права у формі міжнародного звичаєвого права. Вказується на необхідності прийняття у позитивному

міжнародному праві норми, яке б чітко встановлювало, що порушення заборони тероризму становить міжнародний злочин.

Вважаємо вартою уваги позицію фахівців, відповідно до якої заборона тероризму є нормою *jus cogens*. Норми *jus cogens* спрямовані на захист фундаментальних, основних або вищих інтересів або фундаментальних гуманітарних цінностей, які включають права людини та право на людську гідність, які є основними і належать усім людям. Видається очевидним, що заборона тероризму захищає фундаментальні цінності людства та людську гідність. Тероризм становить загрозу основам людської гідності, а його заборона відображає загальну волю міжнародного співтовариства.

Вказується, що тероризм у багатьох випадках є явним і грубим порушенням Статуту ООН. Вважаємо доцільним для оцінки терористичних злочинів застосовувати критерії характеру, тяжкості і масштабу аналогічно до того, як ці ознаки були використані для кваліфікації акту агресії Конференцією з огляду у Додатку III до Резолюції RC/Res.6 при прийнятті поправок до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Вказується, що внаслідок відсутності визначення тероризму у позитивному міжнародному праві та внаслідок відсутності міжнародно-правової норми, яка б кваліфікувала тероризм як міжнародний злочин, тероризм прямо не віднесено до юрисдикції жодного міжнародного суду чи трибуналу.

Ключові слова: тероризм; терористичний акт; визначення тероризму; міжнародно-протиправне діяння; міжнародний злочин; імперативна норма загального міжнародного права (*jus cogens*); міжнародна відповідальність.

Вступ

Міжнародне співтовариство прикладає багато зусиль для протидії і превенції тероризму. Зокрема, нині прийнято ряд міжнародно-правових актів, спрямованих на боротьбу зі вказаним правопорушенням. Проте ефективність міжнародно-правової протидії тероризму залишається недостатньо високою. Однією з основних причин недостатньої ефективності міжнародного права у боротьбі з тероризмом є відсутність універсального міжнародно-правового визначення поняття тероризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми прийняття в позитивному міжнародному праві універсального визначення поняття тероризму досліджувалися багатьма українськими та зарубіжними вченими, зокрема: В. Ф. Антипенком, А. С. де Біром, І. М. Громівчук, Х. Даффі, В. П. Ємельяновим, Н. А. Зелінською, Ф. Лондрас, В. В. Пеллоу, В. Е. Петрищевим, І. М. Рижовим, К. Трапп та ін.

Подальшого глибокого вивчення потребують характерні риси і специфічні ознаки тероризму, які відрізняють його від інших видів правопорушень та які могли б бути покладені в основу міжнародно-правового визначення поняття тероризму; причини відсутності згоди у доктрині міжнародного права щодо визначення сутності тероризму та кваліфікації тероризму як міжнародного злочину або транснаціонального злочину; аргументація щодо віднесення тероризму до однієї із категорій міжнародних протиправних діянь – транснаціональних злочинів або міжнародних злочинів.

Вирішення окреслених вище питань сприятиме прийняттю в позитивному міжнародному праві універсального визначення поняття тероризму.

Формулювання цілей статті

Завданнями нашої наукової статті є окреслити проблеми прийняття універсального міжнародно-правового визначення поняття тероризму; вказати деякі негативні наслідки відсутності в міжнародному праві універсального визначення поняття тероризму; виділити та розкрити характерні риси і специфічні ознаки тероризму, які відрізняють його від інших видів правопорушень та які могли б бути покладені в основу міжнародно-правового визначення поняття тероризму; проаналізувати до якої із категорій міжнародних протиправних діянь – транснаціональних злочинів або міжнародних злочинів – доцільно відносити тероризм.

Виклад основного матеріалу дослідження

Тероризм – багатоаспектне явище, яке має складне історичне та соціально-політичне походження, охоплює різноманітні рівні і типи насилля та яке пов'язане (але не ідентичне) з іншими формами й рівнями насилля. У зв'язку з цим досить важко виробити рівень протидії тероризму, знайти точку опори, яка дозволила б визначити ефективні схеми і механізми такої протидії (Vazhna, 2013, p. 148; Antypenko, 2007, p. 247; Yemelyanov, 2002, p. 30).

Міжнародне співтовариство, усвідомлюючи величезну небезпеку, яку несе тероризм для міжнародного миру й безпеки, співпрацює з метою створення міжнародно-правових механізмів боротьби з тероризмом. Нині напрацьований великий обсяг міжнародно-правових актів щодо протидії вказаному злочину (Vazhna, 2013, pp. 148–149). Проте ескалація тероризму в сучасному світі свідчить про недостатню ефективність чинних міжнародно-правових механізмів боротьби з тероризмом та необхідність їх удосконалення або створення нових.

Н. Д. Ковальов та Т.С. Бояр-Созонович вказують, що не занижуючи ролі і значення відповідних міжнародних «предметних» конвенцій із боротьби з окремими видами й формами міжнародного тероризму, разом із тим не можна не прийняти до уваги їх обмеженість. Навіть у сукупності вони не є упорядкованою і скоординованою системою заходів. Дослідники вказують на «необхідність розробки універсального міжнародно-правового документа,

який охопив би проблему в цілому» (Yemelyanov, 2002, pp. 30–31; Vazhna, 2013, pp. 149–150; Vazhna, 2017, pp. 161–163). М. О. Баймуратов та С. В. Максименко вказують на те, що конвенції, спрямовані на боротьбу з тероризмом, обмежуються розглядом окремих його аспектів (Vazhna, 2013, p. 152).

Однією з причин недостатньої ефективності міжнародного права у протидії тероризму є відсутність загальноприйнятого визначення тероризму у чинному міжнародному праві (Vazhna, 2013, p. 150; Vazhna, 2017, p. 163; Duffy, 2005, pp. 88–89; Londras, 2011, p. 178; Hromivchuk, 2011, p. 108).

І. М. Громівчук вказує, що перші спроби визначення тероризму і прийняття міжнародного договору у сфері боротьби з тероризмом на міжнародному рівні були прийняті ще в 30-х рр. ХХ ст. в рамках Ліги Націй. У 1937 р. була відкрита для підписання Конвенція про попередження і припинення тероризму, під яким розумілися «злочинні дії, направлені проти держави, ціль або характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб або серед населення». Проте, ця конвенція не вступила в силу. У 1997 р. Комісією міжнародного права ООН було підготовлено Проект Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, у якому до міжнародних злочинів (злочинів проти миру та безпеки людства) був віднесений також міжнародний тероризм. Проте цей документ не набрав чинності. Дотепер універсальне міжнародно-правове визначення поняття тероризму відсутнє (Hromivchuk, 2011, p. 108).

Незважаючи на те, що Рада Безпеки ООН розглядає акти міжнародного тероризму як загрозу міжнародному миру і безпеці, ці акти, як вказує І. М. Громівчук, як правило, не підпадають під категорію міжнародних злочинів таких як геноцид, військові злочини, злочини проти людяності. Тому, як зазначає І. М. Громівчук, злочин тероризму не відноситься до юрисдикції жодного постійно діючого міжнародного суду чи трибуналу (Hromivchuk, 2011, p. 108).

Як зазначає професор В. Ф. Антипенко, не зважаючи на відмінності у підходах спеціалістів до визначення тероризму, слід орієнтуватися на такі визнані більшістю юристів сутнісні характеристики терористичних методів дій: насильницька основа дій, політична мотивація і цільовизначення, використання залякування як інструменту досягнення цілі, умисел на спричинення невинних жертв і адекватних руйнувань (Vazhna, 2017).

М. Л. Ентін, проаналізувавши визначення та правові оцінки тероризму, надані такими відомими фахівцями як Л. А. Моджорян, П. Уілкінсон, В. Во, Н. Б. Крилов, Ю. А. Решетов, і знайшовши їх схожими, підсумовує, що акти тероризму переслідують політичні цілі, розраховані на залякування населення або частини населення; метою актів тероризму є примусити ті чи інші групи осіб, які мають владу, протистоять владі чи її домагаються, і які не є жертвами

нападу й не пов'язані з предметом посягання, піти на важливі політичні поступки.

Це питання досліджував у своїй праці «Політичний тероризм» Алекс Шмідт. Автор зібрав 109 визначень тероризму і провів їх глибокий аналіз з метою виділення найважливіших елементів. А. Шмідт зробив такі висновки: використання насилля зустрічається у 83,5 % визначень; політичне цілевизначення – у 95 %; залякування – 51 %; погроза і використання психологічного тиску – 47 %; наявність невинних жертв – 37,5 % (Antypenko, 2007, pp. 250–251).

Із відсутністю у міжнародному праві загальноприйнятого визначення тероризму пов'язана проблема неоднорідності підходів до його (тероризму) сутності у міжнародно-правовій доктрині. Можна виділити такі основні доктринальні засади до сутності тероризму: 1) підхід, відповідно до якого тероризм є міжнародним злочином (деякі із вчених окремо наголошують, що тероризм є міжнародним злочином саме за звичаєвим міжнародним правом); 2) підхід, відповідно до якого тероризм слід відносити до злочинів міжнародного характеру (або транснаціональних злочинів). Деякі вчені дотримуються такої точки зору відповідно до власних переконань про сутність тероризму, інші дослідники підтримують такий підхід у зв'язку з тим, що вказане питання є спірним і у міжнародному праві немає положення, яке б визначало тероризм як міжнародний злочин; 3) підхід, відповідно до якого тероризм є злочином за національним правом.

Більшість науковців уникають відповіді на питання віднесення тероризму до якоїсь із категорій (видів) правопорушень (Vazhna, 2017, pp. 165–166).

Іншими слабкими сторонами міжнародного права у сфері боротьби з тероризмом є асоціювання тероризму у діючих міжнародно-правових документах з «терористичними актами» та встановлення відповідальності лише індивідів (безпосередніх виконавців терористичних актів). Такий підхід до визначення тероризму значно звужує сферу охоплення міжнародним правом вказаного злочину та зменшує ефективність міжнародного права у боротьбі з тероризмом. Дія міжнародно-правових механізмів із протидії тероризму, яка, таким чином, спрямована в основному на боротьбу з одним із засобів боротьби у тероризмі – терористичними актами, залишає за межами міжнародно-правового регулювання більшу частину протиправних і деліктостворюючих діянь у складному явищі міжнародного злочину тероризму (Vazhna, 2013, pp. 151–152).

Багато вчених акцентують увагу на відмінностях між поняттями тероризм і терористичний акт (Vazhna, 2017, p. 167). Як зазначає І. М. Рижов, терористичний акт – «це лише спосіб досягнення мети. Мета тероризму полягає не в здійсненні вибуху чи підпалу. Мета тероризму – вирішення

соціального конфлікту». Тому, поряд із прямою протидією актам тероризму, потрібно конструювати норми міжнародного антитерористичного права таким чином, щоб своїм впливом вони у повній мірі охоплювали причини й умови, які сприяють чи спричиняють виникнення тероризму (Vazhna, 2017, р. 168). Позицію про те, що терористичні акти не є самоціллю, а є засобом залякування та примушення влади задовольнити певні вимоги, погоджується велика кількість авторів (Yemelyanov, 2002, р. 40, 146).

За визначенням професора В. Ф. Антипенка¹, *тероризм* – це насильницьке протиборство, яке базується на конфлікті, і поряд з нанесенням збитків державі загрожує міжнародній безпеці та світопорядку і зумовлюється відмінністю політичних, економічних, етнотериторіальних і культурних інтересів груп держав, держав, народів, націй, соціальних груп і рухів, за умови використання хоча б однією із сторін терористичних актів як способу впливу на противника для досягнення політичних цілей. На думку вченого, від тероризму слід відрізнити терористичний акт. *Терористичний акт*, за визначенням В. Ф. Антипенка, – це злочинне загально небезпечне діяння в тероризмі зі створення умов впливу на міжнародну організацію, державу та їх представників, або на юридичних і фізичних осіб, або групу осіб з метою примушення здійснити або утриматися від здійснення певної дії, вчинене шляхом залякування при наявності наміру на заподіяння загибелі невинних людей (Antypenko, 2007, р. 274).

В. Ф. Антипенко є автором концепції сукупного суб'єкта складу злочину тероризму. Так, вчений аналізує тероризм шляхом застосування до цього протиправного діяння чотирьохелементної формули складу злочину: об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона. На думку дослідника, загальним об'єктом міжнародного тероризму є міжнародні відносини і міжнародний правопорядок, а безпосереднім об'єктом є політичний режим, державний устрій, територіальна цілісність конкретних держав. Націленість тероризму на об'єкт державу утворює небезпеку для об'єкта, яким є світовий правопорядок у цілому (Antypenko, 2007, р. 279, 283–284). Предметом посягання у тероризмі, на думку В. Ф. Антипека, в основному є невинні люди і об'єкти матеріальної сфери. Випадкові жертви або руйнування матеріальних

---

¹ Антипенко Володимир Федорович (23.01.1949 – 19.01.2017) – Генерал-майор Служби безпеки України, засновник Антитерористичного центру при Службі безпеки України, перший начальник Штабу Антитерористичного центру при Службі безпеки України; доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету; засновник наукової школи міжнародної кримінології (Antypenko, 2013, р. 332-239; Vazhna and Voloshin, eds., 2018, р. 1–9; Vazhna, 2021, р. 112–113).

об'єктів, що завдають важкої шкоди невинним людям, властиві багатьом насильницьким злочинам, але саме в тероризмі, на думку науковця, вони фігурують у якості передбаченого, спланованого та обов'язкового елемента об'єкта злочину. Діяння, не пов'язані з наміром заподіяння загибелі невинних людей, утворюють інші, ніж тероризм, склади злочинів (Antypenko, 2007, pp. 285–287).

Деякі вчені, зокрема, В. П. Емельянов, А. В. Щеглов, розглядають невинних людей та об'єкти матеріальної сфери як безпосередній об'єкт тероризму, а державний устрій як загальний об'єкт посягання (Yemelyanov, 2002, pp. 192–195). В. Е. Петрищев зазначає, що якщо вчиняється терористичний акт, то у якості його цілі виступає не саме вбивство – воно тут є засобом, а намір здійснити вплив на політичну систему суспільства, правопорядок, соціальну обстановку тощо. Так само і знищення матеріальних об'єктів є не кінцевою ціллю, а засобом примусити владу вчинити вигідні для терористів дії (Vazhna, 2013, p. 155).

У тероризмі зв'язок держави та індивідів, як можливих суб'єктів злочину, виглядає неоднозначно. Зазвичай, більшість терористичних груп і рухів не є представниками офіційних структур або органів держави. У той самий час ескалація терористичної боротьби все більше виявляє присутність інтересів держав і активізацію ними спонсорювання тих чи інших терористичних угруповань (Antypenko, 2007, pp. 291–292; Trapp, 2011, p. 1; Vazhna, 2017, pp. 173–174). Зв'язок держави-організатора тероризму і безпосередніх виконавців терористичних актів може бути важко, проте, можливо встановити і довести (зокрема, шляхом встановлення джерела фінансування чи постачання зброї і військової техніки).

Деякі вчені навіть характеризують тероризм як «війну ХХ століття». Єгепетський політолог М. Сід-Ахмед зазначає: «Технологічний розвиток, який досяг непередбачуваних рівнів, призвів до того, що війна у класичному значенні слова стала неможливою, якщо не абсурдною. Оскільки абсурдність війни не означає закінчення конфлікту, боротьба тепер загрожує прийняти інші форми із специфічної точки зору, тероризм може розглядатися як продовження війни, а не лише політики іншими засобами» (Vazhna, 2013, p. 157).

Видатний румунський юрист-міжнародник Президент Міжнародної асоціації з кримінального права Веспасіан В. Пелла у своєму меморандумі, що містив перелік міжнародних злочинів, пропонував віднести «акти тероризму, що впливають на міжнародні відносини» до категорії міжнародних злочинів (Vazhna, 2017, p. 179; Vazhna, 2019, p. 133).

Вчена Кімберлі Н. Трапп у своїй праці «Відповідальність держави за міжнародний тероризм» (2011 р.) висловлює думку про доцільність встановлення подвійної міжнародної відповідальності, а саме: відповідальності

індивідів та відповідальності держав за тероризм. При цьому вчена вказує, що індивіди повинні нести міжнародну кримінальну відповідальність, а держави – міжнародну відповідальність (у випадках, якщо держави беруть активну участь в актах тероризму, не перешкоджають тероризму або не видають осіб, винних у тероризмі). К. Н. Трапп також вважає, що порушення державами зобов'язань щодо тероризму може дати поштовх до виконання Радою Безпеки ООН своїх функцій згідно Глави VII Статуту ООН (Trapp, 2011, pp. 10–12).

Уваги заслуговує глибоке та ґрунтовне дослідження сутності тероризму, яке було здійснено фахівцем з міжнародного права Аніель Каро де Біром (Aniel Caro de Beer). А. К. де Бір на основі авторської докторської дисертації (захищена в Університеті Преторії у 2018 р.) у 2019 р. опублікував книгу під назвою «Імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*) та заборона тероризму» (De Beer, 2019). У результаті дослідження вчений робить висновки про те, що заборона тероризму є нормою загального міжнародного права у формі міжнародного звичаєвого права. У результаті ґрунтового аналізу А. К. де Бір доводить, що заборона тероризму відповідає двом обов'язковим складовим формування міжнародного звичаю, а саме: що заборона тероризму знайшла широке відображення у міжнародній практиці та визнана у якості правової норми. Вчений вказує, що практика держав щодо заборони тероризму підтверджується актами держав, пов'язаними з міжнародними договорами, а також законодавчими актами та національною юриспруденцією (De Beer, 2019, pp. 88–89). А. К. де Бір наводить та аналізує численні офіційні заяви і акти із практики держав, які (заяви і акти) засуджують тероризм і терористичні акти. Вчений також вказує, що численні міжнародні договори та протоколи криміналізують певні (різні) види терористичних діянь (De Beer, 2019, pp. 90–98).

А. К. де Бір стверджує, що на основі проведеного ним аналізу «можна зробити висновки, що заборона тероризму є нормою *jus cogens*» (De Beer, 2019, p. 98). Дослідник вказує, що «норми *jus cogens* спрямовані на захист фундаментальних, основних або вищих інтересів або фундаментальних гуманітарних цінностей, які включають права людини та право на людську гідність, є основними і належать усім людям. Видається очевидним, що заборона тероризму захищає фундаментальні цінності людства та людську гідність. Тероризм становить загрозу основам людської гідності, а його заборона відображає «загальну волю міжнародного співтовариства». Терористичні акти вчиняються з наміром поширити страх серед невинних цивільних осіб. Це порушує основне право на людську гідність і право людини

не використовуватися як інструмент для досягнення політичної чи ідеологічної мети» (De Beer, 2019, pp. 98–99).

А. К. де Бір зазначає, що оскільки заборона тероризму має силу анулювати конкуруючі норми, це передбачає форму ієрархії проти інших норм міжнародного права. Отже, на думку вченого не може існувати чинного договору або резолюції Ради Безпеки ООН, які б дозволили вчинення терористичних актів (De Beer, 2019, pp. 98–99). А. К. де Бір стверджує, що «засудження тероризму міжнародним договірним правом, міжнародним звичаєвим правом, резолюціями Генеральної Асамблеї ООН та Ради Безпеки ООН, міжнародною юриспруденцією, незалежно від його обґрунтування, а також прийняття та визнання міжнародним співтовариством держав у цілому того, що жодне відступлення від цієї заборони не допускається, може свідчити на користь ієрархічної переваги заборони тероризму над іншими нормами міжнародного права» (De Beer, 2019, pp. 98–99).

Як у своїй праці нагадує А. К. де Бір, ієрархічна перевага норм *jus cogens* пов'язана з їх універсальною застосовністю (De Beer, 2019, pp. 98–99). Отже, якщо заборона тероризму є нормою *jus cogens*, яка існує нині у формі міжнародної звичаєвої норми, то порушення такої норми *jus cogens* (вчинення тероризму) має кваліфікуватися як міжнародний злочин.

Міжнародний тероризм у багатьох випадках є явним і грубим порушенням Статуту ООН, про що свідчать характер, тяжкість і масштаб даного правопорушення. Критерії характеру, тяжкості і масштабу були використані для кваліфікації акту агресії Конференцією з огляду Додатку III до Резолюції RC/Res.6 при прийнятті поправок до Римського статуту Міжнародного кримінального суду. У згаданому Додатку III вказується, що трьох компонентів – характеру, тяжкості і масштабу – повинно бути достатньо для того, щоб визначити певне порушення (у Додатку йшлося про факт агресії) як «явне» порушення Статуту ООН. Жодний із компонентів сам по собі не є достатньо вагомим для того, щоб відповідати стандарту «явного» порушення (Vazhna, 2013, pp. 129–130). Тому, на нашу думку, оцінюючи аналогічним чином характер, тяжкість і масштаб тероризму, доцільними видаються позиції вчених про віднесення тероризму до категорії міжнародних злочинів.

Висновки

Фахівці з міжнародного права, уряди держав та міжнародні міжурядові організації (у т. ч. ООН) визнають, що тероризм становить серйозну загрозу міжнародному миру й безпеці. Нині напрацьований великий об'єм міжнародно-правових актів щодо протидії вказаному злочину, проте, ефективність міжнародно-правової протидії тероризму залишається вкрай низькою.

Причинами недостатньої ефективності міжнародного права у протидії вказаному злочину, зокрема, є відсутність загальноприйнятого визначення тероризму у позитивному міжнародному праві та відсутність міжнародно-правової норми, яка б кваліфікувала тероризм як міжнародний злочин. Внаслідок вказаного, тероризм прямо не віднесено до юрисдикції жодного міжнародного суду чи трибуналу.

Для прийняття універсального міжнародно-правового визначення поняття тероризму необхідно визначити характерні риси і специфічні ознаки тероризму, які відрізняють його від інших видів правопорушень та які (риса і ознака) могли б бути покладені в основу визначення елементів складу злочину тероризму, а також в основу міжнародно-правового визначення поняття тероризму. Погоджуємося з тим, що не зважаючи на відмінності у підходах фахівців до визначення тероризму, слід орієнтуватися на такі визнані в доктрині сутнісні характеристики терористичних методів дій, а саме: насильницька основа дій; політична мотивація і цілевизначення; використання залякування як інструменту досягнення цілі; умисел на спричинення невинних жертв і адекватних руйнувань.

Погоджуємося з позиціями фахівців, відповідно до яких заборона тероризму є нормою загального міжнародного права у формі міжнародного звичаєвого права. Вважаємо вартою уваги позицію фахівців, відповідно до якої заборона тероризму є нормою *jus cogens*.

Нині необхідним є прийняття у позитивному міжнародному праві норми, яка б чітко встановлювала, що порушення заборони тероризму становить міжнародний злочин. Тероризм у багатьох випадках є явним і грубим порушенням Статуту ООН. Вважаємо доцільним для оцінки терористичних злочинів застосовувати критерії характеру, тяжкості і масштабу аналогічно до того, як ці критерії були використані для кваліфікації акту агресії Конференцією з огляду у Додатку III до Резолюції RC/Res.6 при прийнятті поправок до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Reference

- Antipenko, V. F. (2007). *Teorii mirovogo razvitiia i antiterroristicheskoe pravo. Logika sopriagaemosti* [World development theories and anti-terrorism law. Conjugation logic]. Kyiv.
- De Beer, A. C. (2019). *Peremptory norms of general international law (juscogens) and the prohibition of terrorism*. Leiden; Boston: Brill Nijhoff.
- Duffy, H. (2005). *The «War on Terror» and the Framework of International Law*. Cambridge University Press.

- Emelianov, V. P. (2002). *Terrorizm i prestupleniia s priznakami terrorizirovaniia: ugovovno-pravovoe issledovanie* [Terrorism and Terrorist Crimes: A Criminal Law Study]. St. Petersburg: Iuridicheskii tcentr Press.
- Hromivchuk, I. M. (2011). Mizhnarodno-pravove vyznachennia teroryzmu yak osnova dlia efektyvnoi borotby z nym [International legal definition of terrorism as a basis for effective combating it]. *Naukovyi visnyk. Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn NAU. Serii: ekonomika, pravo, politolohiia, turyzm* [Scientific Bulletin. Institute of International Relations of NAU. Series: economics, law, political science, tourism], Vol. 2, no. 4, pp. 108–112.
- Londras, F. (2011). Terrorism as an international crime. *Routledge Handbook of International Criminal Law*. Taylor and Francis.
- Trapp, K.N. (2011). *State responsibility for international terrorism*. New York: Oxford University Press.
- Vazhna, K. A. (2013). *Kontsepsiia kryminalnoi vidpovidalnosti derzhavy* [The concept of criminal responsibility of the state]. D.Ed. Taras Shevchenko National University of Kyiv.
- Vazhna, K. A. (2019). Zmist kontsepsii kryminalnoi vidpovidalnosti derzhavy [The content of the concept of criminal responsibility of the state]. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty* [International Relations: Theory and Practical Aspects], issue 4, pp. 129–140. DOI: 10.31866/2616-745x.4.2019.177644.
- Vazhna, K. A. (2021). Rozvytok kontsepsii kryminalnoi vidpovidalnosti derzhavy u pratsiakh profesora Volodymyra Antypenka: naukovyi poshuk u ramkakh naukovoii shkoly mizhnarodnoi kryminolohii [Development of the concept of criminal responsibility of the state in the works of Professor Volodymyr Antipenko: scientific research within the scientific school of international criminology]. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty* [International Relations: Theory and Practical Aspects], issue 7, pp. 111–128. DOI: 10.31866/2616-745x.7.2021.233259.
- Vazhna, K. A. (2017). *Kontsepsiia kryminalnoi vidpovidalnosti derzhavy: mozhlyvist realizatsii v suchasnomu mizhnarodnomu pravi* [The concept of criminal responsibility of the state: the possibility of implementation in modern international law]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K.
- Vazhna, K.A. and Voloshin, Yu.O. eds. (2018). *Volodymyr Fedorovych Antypenko* [Vladimir Fedorovich Antipenko]. Kyiv; Odesa: Feniks.

PROBLEMS OF DEFINING THE CONCEPT AND ESSENCE OF TERRORISM IN INTERNATIONAL LAW

Kateryna Vazhna

Ph.D. (International Law),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5591-8853>,
e-mail: kateryna.vazhna@gmail.com,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine

One of the most important (and top-priority for solving) reasons for the insufficient effectiveness of international law in the fight against terrorism is the lack of a universal international legal definition of terrorism (hereinafter referred to as the definition of terrorism). The article outlines the problems of adopting the definition of terrorism; revealed some negative consequences of the absence of a definition of terrorism in international law.

It is pointed out that in order to accept the definition of terrorism, it is necessary to identify the characteristics and specific features of terrorism that distinguish it from other types of offenses and which (characteristics and features) could be used as a basis for defining elements of terrorism as well as the basis for the definition of terrorism.

We agree that in the context we should focus on the following recognized in the doctrine essential characteristics of terrorist methods of action: violent basis of action; political motivation and goal setting; use of intimidation as a tool to achieve the goal; intent to cause innocent casualties and adequate destruction.

It is concluded that terrorism is an international crime. We agree with the positions of experts according to which the prohibition of terrorism is a norm of general international law in the form of customary international law. It points to the need to adopt a norm in positive international law that would clearly state that violating the prohibition of terrorism is an international crime.

We consider the position of experts to be noteworthy, according to which the prohibition of terrorism is the norm of *jus cogens*. The norms of *jus cogens* are aimed at protecting fundamental, basic or higher interests or fundamental humanitarian values. These fundamental values include human rights and the right to human dignity, which are fundamental and belong to all people. It seems obvious that the prohibition of terrorism protects the fundamental values of humanity and human dignity. Terrorism is a threat to the human dignity and its prohibition reflects the general will of the international community.

It is pointed out that terrorism in many cases is a clear and gross violation of the UN Charter. It is pointed out that terrorism in many cases is a clear and gross violation of the UN Charter. We consider it appropriate to apply criteria of a character, gravity and scale to the assessment of terrorist offenses in the same way as those used by the Review Conference in Annex III to Resolution RC/Res.6 when adopting amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court.

It is pointed out that due to the lack of a definition of terrorism in positive international law and due to the lack of an international legal norm that would qualify terrorism as an international crime, terrorism is not directly within the jurisdiction of any international court or tribunal.

Key words: terrorism; act of terrorism; the definition of terrorism; internationally wrongful act; international crime; peremptory norm of general international law (jus cogens); international responsibility.

ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ И СУЩНОСТИ ТЕРРОРИЗМА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Важна Катерина Анатольевна

*кандидат юридических наук,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5591-8853>,
e-mail: kateryna.vazhna@gmail.com,
Киевский национальный университет культуры и искусств,
Киев, Украина*

Одной из наиболее важных (и первоочередных в решении) причин недостаточной эффективности международного права в борьбе с терроризмом является отсутствие универсального международно-правового определения понятия терроризма (далее – определение терроризма). В статье очерчены проблемы принятия определения терроризма; раскрыты некоторые негативные последствия отсутствия в международном праве определения терроризма.

Указывается, что для принятия определения терроризма необходимо назвать характерные черты и специфические признаки терроризма, которые отличают его от других видов правонарушений и которые (черты и признаки) могли бы быть положены в основу определения элементов терроризма, а также в основу определения терроризма. Соглашаемся с тем, что в указанном контексте следует ориентироваться на следующие признанные в доктрине сущностные характеристики террористических методов действий: насильственная основа действий; политическая мотивация и определение цели; использование устрашения как инструмента достижения цели; умысел на причинение невинных жертв и адекватных разрушений.

Сделаны выводы, что терроризм по своей сути является международным преступлением. Соглашаемся с позициями специалистов в соответствии с которыми запрет терроризма является нормой общего международного права в форме международного обычного права. Указывается на необходимость принятия в положительном международном праве нормы, четко устанавливающей, что нарушение запрета терроризма составляет международное преступление.

Считаем стоящей внимания позицию специалистов, согласно которой запрет терроризма является нормой *jus cogens*. Нормы *jus cogens* направлены

на защиту фундаментальных, основных или высших интересов или фундаментальных гуманитарных ценностей, которые включают права человека и право на человеческое достоинство, которые являются основополагающими и принадлежат всем людям. Очевидно, что запрет терроризма защищает фундаментальные ценности человечества и человеческое достоинство. Терроризм представляет угрозу основам человеческого достоинства, а его запрет отражает всеобщую волю международного сообщества.

Указывается, что терроризм во многих случаях выступает явным и грубым нарушением Устава ООН. Считаю целесообразным для оценки террористических преступлений применять критерии характера, тяжести и масштаба аналогично тому, как эти критерии были использованы для квалификации акта агрессии Конференцией по обзору в Приложении III к Резолюции RC/Res.6 при принятии поправок в Римский устав Международного уголовного суда.

Указывается, что вследствие отсутствия определения терроризма в положительном международном праве и вследствие отсутствия международно-правовой нормы, квалифицировавшей терроризм как международное преступление, терроризм прямо не отнесен к юрисдикции ни одного международного суда или трибунала.

Ключевые слова: терроризм; террористический акт; определение терроризма; международно-противоправное деяние; международное преступление; императивная норма всеобщего международного права (*jus cogens*); международная ответственность.